

PM 2008:151RVII (Dnr 325-1017/2008)

Stöd till anhöriga som vårdar och stödjer närstående (Ds 2008:18)

Remiss från Socialdepartementet

Borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande
Som svar på remissen överlämnas och återopas vad som anges i denna promemoria.

Föredragande borgarrådet Ulf Kristersson anför följande.

Ärendet

Socialdepartementet har till Stockholms stad remitterat Departementspromemorian om stöd till anhöriga som vårdar och stödjer närstående. Promemorian innehåller förslag till ändring i socialtjänstlagen (2001:453) som syftar till att förtydliga att socialnämnden ska erbjuda stöd eller avlösning för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller stödjer en person som har funktionsnedsättning. Vidare bedöms att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att utarbeta vägledning till stöd för tillämpningen av lagstiftningen som rör socialtjänstens arbete med stöd till de personer som vårdar och stödjer närstående. Ändringen i socialtjänstlagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2009.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialtjänstnämnden samt till äldre- och vårdnämnden.

Stadsledningskontoret ser positivt på att rätten till stöd och avlösning för dem som vårdar närstående förtydligas i lagstiftningen. Det är dock angeläget att påpeka att den anhörige aldrig får uppleva det som tvingande att utföra mer insatser, utan att stödet ska underlätta för dem som av fri vilja utför insatser.

Socialtjänstnämnden anser att det förslag till ett förtydligande av kommunernas ansvar för stöd till anhöriga som ger insatser till närstående är bra och förvaltningen förordar den ändring av lagtexten som föreslås.

Äldreförvaltningen ser mycket positivt på att rätten till stöd och avlösning för de som vårdar närstående förtydligas i lagstiftningen. Grundläggande är dock att den som vårdar aldrig ska känna sig påtvingad ett vårdansvar för den som är i behov av vård och omsorg.

Mina synpunkter

Att det finns ett ordentligt stöd och tillräcklig avlastning till de anhöriga som vårdar närstående är naturligtvis mycket viktigt då det handlar om att ge den anhörige tillfälle till att vidareutveckla kunskaper och färdigheter samt möjlighet till kontinuerlig vila och avlastning. Inom Stockholms stad erbjuds en rad insatser för stöd och avlastning till den som vårdar en närstående i form av anhängkonsulent, avlösning i hemmet, korttidsvård, diverse dagverksamheter samt biståndsbedömda stödinsatser såsom hemvårdsbidrag och anhänganställning.

Förslaget syftar till att tydliggöra kommunens skyldighet att informera och erbjuda de stödinsatser som finns. Det är även viktigt att påpeka att det utökade stödet inte skall ersätta kommunens skyldighet att bistå den enskilde med andra lagreglerade insatser såväl enligt SoL som LSS samt att den anhörige aldrig får uppleva det utökade stödet som tvingande att utföra mer insatser utan att stödet ska underlätta för den som av fri vilja utför insatser.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande
Som svar på remissen överlämnas och återopas vad som anges i denna promemoria.

Stockholm den 12 juni 2008

ULF KRISTERSSON

Bilaga

Remiss av Departementspromemoria om stöd till anhöriga som vårdar och stödjer närstående (Ds 2008:18)

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

ÄRENDET

Socialdepartementet har remitterat Departementspromemorian om stöd till anhöriga som vårdar och stödjer närstående till Stockholms stad. Promemorian innehåller förslag till ändring i socialtjänstlagen (2001:453) som syftar till att förtydliga att socialnämnden ska erbjuda stöd eller avlösning för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller stödjer en person som har funktionsnedsättning. Vidare bedöms att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att utarbeta vägledning till stöd för tillämpningen av lagstiftningen som rör socialtjänstens arbete med stöd till de personer som vårdar och stödjer närstående. Ändringen i socialtjänstlagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2009.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialtjänstnämnden och äldre-
nämnden.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 21 maj 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret anser att stöd till anhöriga är viktigt såväl ur den anhöriges som ur stadens synpunkt. För anhöriga handlar det om att få stöd och känna uppskattning för de insatser som man gör för en närstående. Det handlar också om den anhöriges behov av vila, att få tid över för personliga angelägenheter, men också om kunskaper och färdigheter för att kunna behärska situationen på bästa sätt. För stadens del handlar det bland annat om att ett väl fungerande anhörigstöd kan leda till minskat behov av särskilt boende genom att anhöriga orkar vårda och stödja en närstående under en längre tid än man annars skulle ha gjort. Många personer önskar bistå och hjälpa en närstående och en närstående önskar också ofta få hjälp av en anhörig. Stadsledningskontoret ser positivt på att rätten till stöd och avlösning för dem som vårdar närstående förtydligas i lagstiftningen. Det är dock angeläget att påpeka att den anhörige aldrig får uppleva det som tvingande att utföra mer insatser, utan att stödet ska underlätta för dem som av fri vilja utför insatser.

Stadsledningskontoret gör bedömningen att förslaget inte får några större konsekvenser för staden. I Stockholms stad finns redan en rad insatser för stöd och avlastning till dem som vårdar närstående. Det är dock endast insatser som riktar sig till den närstående som är i behov av vård och omsorg som är biståndsbedömda. Exempel på sådana insatser är avlösning i hemmet, korttidsvård och dagverksamhet. I Stockholms stad är avlösning i hemmet avgiftsfri upp till fyra timmar i veckan.

När det gäller stöd och rådgivning till dem som vårdar närstående finns det någon form av anhörigkonsulent i alla stadsdelsnämnder. I tolv av stadens fjorton stadsdelsnämnder pågår för närvarande ett flertal utvecklingsprojekt som syftar till att ytterligare utveckla stöd- och rådgivningsinsatser för de som vårdar närstående. Projekten bedrivs inom ramen för de stimulansmedel som regeringen avsatt för utveckling av anhörigstödet och ett villkor är att projekten planeras i samarbete med intresseorganisationer.

Promemorian innehåller förslag till ändring i socialtjänstlagen (2001:453) som syftar till att förtydliga att socialnämnden ska erbjuda stöd eller avlösning för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller stödjer en person

som har funktionsnedsättning. Förslaget syftar till att tydliggöra att socialnämnden ska erbjuda stöd för att underlätta för de personer som hjälper och stödjer närstående. Stadsledningskontoret anser att detta förtydligande ger anhöriga ett stöd och erkännande för det arbete som de utför.

Socialtjänstnämnden

Socialtjänstnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 12 juni 2008 att hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen och överlämna det till kommunstyrelsen.

Socialtjänstförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 12 maj 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningens uppfattning är att det förslag till ett förtydligande av kommunernas ansvar för stöd till anhöriga som ger insatser till närstående är bra och förvaltningen förordar den ändring av lagtexten som föreslås. Förvaltningen förordar också att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att utarbeta vägledning till stöd för tillämpningen av lagstiftningen som rör socialtjänstens arbete med stöd till personer som vårdar och stödjer närstående.

Det kan dock konstateras att huvuddelen av förslaget och därmed innehållet i promemorian, rör anhöriga som ger insatser till äldre närstående, d v s personer över 65 år och vars behov av stöd relaterar till ålderdomen. Av promemorian framgår att år 2000 svarade anhöriga för ungefär 70 procent av den totala hjälpvolymen bland personer 75 år och äldre som bodde i ordinärt boende. Det är således den stora gruppen av personer som berörs av förslaget.

I den mån förslaget kommer att påverka anhöriga till personer under 65 år kan det röra anhöriga till personer med psykiska funktionsnedsättningar, personer med långvariga sjukdomar och i vissa fall barn med funktionsnedsättningar. En stor del av de personer, under 65 år, med varaktiga omfattande funktionsnedsättningar omfattas av LSS vilket får till följd att anhörigas insatser till den närstående inte blir lika accentuerade som för äldre personer.

Det är naturligtvis mycket bra att stödet till de anhöriga som ger stöd och omvårdnad till sina närstående ges en starkare ställning i lagtexten och att de anhöriga får ett erkännande för det arbete som de utför. I promemorian framhålls också att förslaget inte syftar till att tvinga in anhöriga att utföra mer insatser utan att underlätta för dem som av fri vilja utför insatser. Förvaltningens uppfattning är att detta är en central punkt i förslaget. Utökad stöd till anhöriga får inte ersätta kommunernas skyldighet att bistå den enskilde med andra lagreglerade insatser såväl enligt SoL som LSS. Det är särskilt viktigt att tänka på när det gäller barn med omfattande funktionsnedsättningar. De har, som tidigare nämnts, i de allra flesta fall rätt till insatser enligt LSS som innefattar såväl avlösning, personlig assistans och boende. När det gäller personer med psykiska funktionsnedsättningar måste också övervägas bistånd enligt SoL som t ex ledsagning, kontaktperson, boendestöd och boende.

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 10 juni 2008 att hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 20 maj 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Äldreförvaltningen ser mycket positivt på att rätten till stöd och avlösning för de som vårdar närstående förtydligas i lagstiftningen. Att vårda en närstående är ofta både fysiskt och psykiskt betungande och det är viktigt att den som vårdar erbjuds såväl personligt stöd och rådgivning som avlösning. Grundläggande är dock att den som vårdar aldrig ska känna sig påtvingad ett vårdansvar för den som är i behov av vård och omsorg.

Förslaget avser en ändring i 5 kap. 10 § SoL som i sig inte ger rätt till bistånd enligt SoL. Däremot kan den som vårdar en närstående ansöka om bistånd med stöd av 4 kap. 1 § SoL. Precis som det också anges i promemorian förutsätter en ansökan om avlösning i form av korttidsvård, dagverksamhet och avlösning i hemmet att den närstående som är i behov av vård och omsorg ansöker om och vill ta emot insatserna. Det är inte lika vanligt förekommande att personer som vårdar närstående ansöker om stöd och rådgivning som bistånd. Äldreförvaltningen anser inte heller att det ska behövas en biståndsbedömning för att få stöd och rådgivningsinsatser. Insatser som rådgivning, utbildning stödsamtal m.m. ska finnas att tillgå och erbjudas alla som så önskar. Det är dock viktigt att de som vårdar närstående är informerade om rätten att ansöka om stöd och rådgivning för egen del.

Enligt äldreförvaltningens bedömning innebär förslaget inga direkta konsekvenser för staden. I Stockholms stad finns en rad insatser för stöd och avlastning till den som vårdar närstående. Exempel på sådana insatser är avlösning i hemmet, korttidsvård och dagverksamhet. I Stockholms stad är avlösning i hemmet avgiftsfri upp till 4 timmar i veckan. Förutom korttidsvård med planerad växelvård finns i Stockholms stad också två verksamheter för tillfällig avlösning dit den som vårdar närstående kan ringa direkt vid behov. Andra former av biståndsbedömda stödinsatser till anhöriga och närstående i staden är hemvårdsbidrag samt anhöriganställningar. När det gäller stöd och rådgivning till de som vårdar närstående finns anhörigkonsulenter i ett antal stadsdelsnämnder. I vissa stadsdelsnämnder åligger ansvaret för anhörig/närståendestöd en biståndshandläggare eller någon annan befattningshavare.

Äldreförvaltningen anser det angeläget att det sker ett kontinuerligt utvecklingsarbete av såväl avlösningsinsatser som stöd och rådgivning till de som vårdar närstående. I tolv av stadens fjorton stadsdelsnämnder pågår för närvarande ett flertal utvecklingsprojekt som syftar till att utveckla stöd- och rådgivningsinsatser för de som vårdar närstående. Ett av projekten är en fortlöpande utbildning av personal som arbetar med avlösning i hemmet. Projektet bedrivs inom ramen för de stimulansmedel som regeringen avsatt för utveckling av anhörigstödet och ett villkor är att projekten planeras i samarbete med intresseorganisationer.

För att utveckla ett gott stöd till de som vårdar närstående är det inte bara viktigt att det finns olika typer av insatser att erbjuda, stödet måste också vara flexibelt och individuellt anpassat. Många av de klagomål som framförs till stadens äldreombudsman handlar om bristande lyhörighet av enskildas synpunkter och önskemål. Det är en grundförutsättning att det sker en kontinuerlig uppföljning av insatserna och att det anpassas allt efter som behoven förändras. Det är också viktigt att biståndshandläggarna är uppmärksamma på vilka behov den som vårdar närstående har och att de informerar om vilket stöd och avlastning som finns att tillgå. Detta gäller inte bara de stödinsatser som staden kan erbjuda utan också information om det stöd som många intresseorganisationer erbjuder anhöriga såsom studiecirklar, anhörigrupper etc.

Äldreförvaltningen stödjer förslaget om att Socialstyrelsen får i uppdrag att utarbeta vägledning till stöd för tillämpning av lagstiftningen när det gäller stöd till de som vårdar närstående. Vägledningen kommer inte bara att vara ett stöd för kommunerna i utformningen av anhörig/närståendestödet utan kan också ge de som vårdar närstående vägledning om vilka råd och stödinsatser de kan vara berättigade.

Promemorian behandlar också frågan om statistik och möjligheten att följa upp insatser för stöd och avlösning till de som vårdar närstående. Det betonas att det är väsentligt att kommunerna i samband med biståndsprövningen dokumenterar om man erbjudit anhöri-

ga/närstående stöd eller avlösning, vilken insatser som erbjudits samt om insatsen utformats med en anhörig/närstående. Detta för att tillgodose behovet av statistik över insatser till den som vårdar eller stödjer närstående.

En god och säker dokumentation är alltid nödvändig i all handläggning och myndighetsutövning. Äldreförvaltningen vill dock påpeka att det faktum att dokumentation sker i ett ärende behöver inte innebära att den kan säkerställa behovet av statistik. För att kunna ta fram statistik krävs att den information som efterfrågas registreras så att den är sökbar i ett ärendehanteringssystem vilket också sker med alla insatser som beviljas eller avslås. Att bygga ett ärendehanteringssystem som kan ta fram alla insatser som erbjuds och annan information som dokumenteras i ett ärende skulle, enligt äldreförvaltningens bedömning, innebära betydande kostnader för staden.

Till sist förordar äldreförvaltningen att termen ”funktionshinder” ersätts med ”funktionsnedsättning” i den föreslagna lagtexten. Detta i enlighet med beslut i Socialstyrelsens terminologiråd gällande termer inom det handikappolitiska området.